

Program AKTION Česká republika – Rakousko. 20 let spolupráce s Rakouskem ve vědě a vzdělávání

Na začátku byla myšlenka podpory sousedních reformujících se států bývalého východního bloku – tehdejšího Československa a Maďarska. Idea podpory vysokoškolských studentů a akademických pracovníků, jakož i celých vědeckých týmů se setkala s ohlasem a význam spolupráce na poli vědy a vzdělávání mezi sousedními zeměmi potvrdil svou relevanci i následně, o čemž svědčí fakt, že byl program ještě čtyřikrát prodloužen.

Hlavním iniciátorem bylo v roce 1992 rakouské Spolkové ministerstvo pro vědu a výzkum, do jehož kompetence tehdy spadalo také vysoké školství. Na české straně bylo a je partnerem programu Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Po náročných počátečních jednáních započala od 1. 7. 1993 realizace společného programu, do kterého vkládala Rakouská republika po dobu prvních dvanácti let troj- resp. dvojnásobný vklad oproti České republice. Výše rakouského vkladu se vždy odvíjela od výše vkladu MŠMT. (Viz Graf.)

Finanční podpora je poskytována v zásadě dvěma způsoby:

1. Individuální podpora formou stipendií pro:

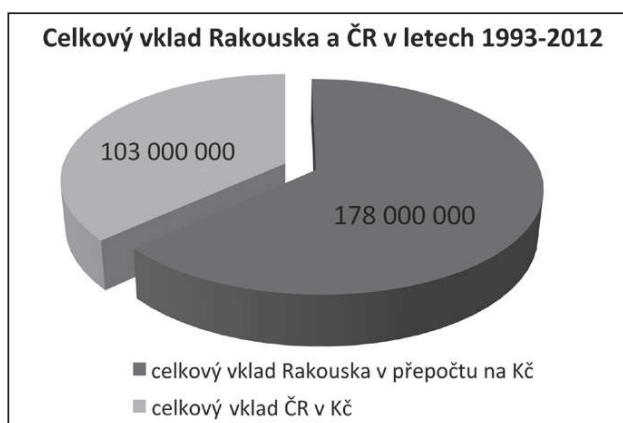
- a) studenty magisterských a doktorských studijních programů veřejných vysokých škol,
- b) akademické pracovníky veřejných vysokých škol.

2. Institucionální podpora formou poskytování dotací na realizaci projektů spolupráce dvou univerzitních, v případě Rakouska i dalších vzdělávacích institucí terciární sféry.

Studijní a výzkumné pobyty

V průběhu let se měnila kritéria pro poskytování stipendií. Z pobytů pro absolvování části studia v partnerské zemi se podpora přesunula na pobyty pro přípravu diplomové či doktorské práce. Nové úzce specifikované zaměření tak rozšiřuje nabídku stipendií poskytovaných služebně mladšími programy CEEPUS a ERASMUS, které se zaměřují primárně na podporu studijních pobytů na zahraničních univerzitách.

Graf: Celkový vklad České republiky a Rakouska v letech 1993 – 2012

Hlavním smyslem není podpora klasického studijního pobytu, jehož cílem by byla návštěva přednášek, seminářů, cvičení a skládání zápočtů a zkoušek, ale příprava závěrečné práce. Studenti během svého stipendijního pobytu, zpravidla v délce 1 až 5 měsíců, mají možnost navštěvovat v zahraničí odborné univerzitní knihovny, dle oboru dále např. laboratoře, archivy nebo ateliéry. Výhodou je také skutečnost, že studentům je na hostitelské instituci k dispozici vysokoškolský pedagog v roli školitele. Většina stipendistů však pobyt v Rakousku využívá i k návštěvě různých odborných přednášek, které souvisejí s tématem jejich závěrečné práce, či se účastní příležitostných workshopů a konferencí.

Nejčastěji se o stipendium ucházejí studenti humanitních směrů, zejména z oborů germanistika či historie, jsou však hojně zastoupeny také přírodovědecké, technické a ekonomické obory. Podporu programu AKTION v minulosti získali i studenti práva či výtvarného umění. Počínaje rokem 2011 se o stipendium s úspěchem hlásí také studenti lékařských oborů, pro něž byla před dvěma lety stanovena výjimka. Stipendisté z oboru medicíny nepřipravují v zahraničí závěrečnou práci, ale absolvují praxi na různých univerzitních klinikách.

Výjimka je stanovena pro studenty bakalářských a magisterských studijních oborů Němčina jako cizí/druhý jazyk (DaF/DaZ) studující na oprávněných univerzitách v Rakousku.

Tito studenti mohou absolvovat praxi na jedné z veřejných vysokých škol v ČR v rozsahu 1 – 5 měsíců, přičemž je pobyt možné prodloužit až na 10 stipendijních měsíců. Praxe zahrnuje hospitace výuky českých pedagogů, přípravu výuky a samostatnou výuku studentů – budoucích pedagogů německého jazyka na základních školách. Rakouští studenti mají příležitost vedle vyučování jazykových a konverzačních cvičení také sestavovat závěrečné testy. Kromě klasické výuky pracují praktikanti z Rakouska během semestru na projektu zaměřeném buď na rakouské reálie, nebo na rakouskou literaturu a do projektu zapojují české studenty. Stipendisté hodnotí velmi kladně zejména fakt, že mohou se svými kolegy na hostitelské vysoké škole konzultovat plánování a přípravu výuky. Praxe v mezinárodním kolektivu a zapojení stipendistů do různých volnočasových aktivit jako jsou různě literárně laděné či na divadlo zaměřené kulturní akce podporuje rozvoj interkulturních dovedností a řada stipendistů programu AKTION se v budoucnu uchází o místo lektora v zahraničí.

Nově jsou od roku 2012 oprávněnými žadateli také studenti magisterského studijního oboru „Austrian Studies“ Univerzity Vídeň, kteří v České republice chtějí absolvovat jednoměsíční praxi na jedné z českých univerzit.

Za účelem podpory výuky českého jazyka jsou rakouským studentům udělována stipendia pro účast na Letních školách slovanských studií, které

pořádá šest českých univerzit. Ročně se těchto letních škol s mezinárodním složením účastnilo 10 – 30 studentů z Rakouska.

Od roku 2010 AKTION poskytuje také šestiměsíční stipendia pro vědecké pracovníky, kteří zpracovávají habilitační práci. Stěžejním záměrem podpory mladých vědců je etablování nových metod, postupů a technik na hostitelské instituci, přičemž výměna zkušeností a získané know-how má být využíváno ku prospěchu obou stran. Doposud byli podpořeni čtyři postdoktorandi v oborech germanistika, psychologie, filologie/slavistika a elektrotechnika.

Vysokoškolští pedagogové ve věku do 60 let mohou absolvovat výzkumný pobyt na partnerské instituci v Rakousku v rozsahu jednoho měsíce. O jednoměsíční výzkumné pobyty nejčastěji projevují zájem pedagogové z fakult s humanitním zaměřením.

Jak hodnotí přínos zahraničního pobytu samotní stipendisté?

Ekonomie – Zuzana Wimmerová, LS 2012

Předmět výzkumu: Analýza vývojových procesů česko-rakouské příhraniční spolupráce

Domácí univerzita: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Katedra regionálního a lokálního rozvoje Fakulty sociálně ekonomické

Hostitelská univerzita: Hospodářská univerzita Vídeň, Institut pro peněžní a fiskální politiku

Odborný garant: Univ. Prof. Dipl. Ing. Dr. Mikuláš Luptáčík.

„Měsíční pobyt ve Vídni jsem využila především k získání informací ze zdrojů Vídeňského institutu mezinárodních ekonomických studií a také k pořízení kopií odborných publikací a článků v Národní knihovně, protože potřebná literatura pro mou diplomovou práci není v České republice k dispozici. Stipendium mi umožnilo seznámit se s problematikou příhraničních regionů a rozšířit si znalosti týkající se regionální politiky.“

Praxe v oboru německý jazyk jako cizí jazyk – Melanie Deutsch, ZS 2012

Domácí univerzita: Univerzita Vídeň, Katedra germanistiky

Hostitelská univerzita: Západočeská univerzita v Plzni, Katedra německého jazyka PeF

Odborný garant: Dr. Clemens Tonsern

„V průběhu praxe jsem měla příležitost vyučovat pravidelně ve třech bakalářských ročnících. Spolupracovala jsem na kurzu jazykové praxe, literárních dějin a literární vědy. Z části jsem vyučovala sama, z části jsem výuku vedla společně se svými kolegy. Získala jsem přehled o rozdílech v rozvržení a přípravě jazykové a odborné výuky. K mým povinnostem patřilo také zpracování projektu na téma „Postavení němčiny v české výuce“. Cílem bylo prozkoumat, jak se změnila pozice němčiny za posledních dvacet let. Projekt byl zaměřen na studenty, kromě toho jsem hospitovala ve dvou třídách gymnázia a doplňkově jsem oslovila německy hovořící osoby mimo univerzitu. S rakouským

lektorem a německou praktikantkou jsme každé tři týdny pořádali pravidelná setkání, tzv. „Stammtisch“, pro všechny, kteří měli zájem o konverzaci v němčině mimo výuku.“

Germanistika – Dr. Phil. Zdeněk Pecka, ZS 2012

Předmět výzkumu: Rakouská literatura – korespondence Ernsta Jandla a Ladislava Nováka

Domácí univerzita: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Katedra germanistiky FF

Hostitelská univerzita: Univerzita Vídeň, Katedra germanistiky

Odborný garant: Ao. Univ. Prof. Dr. Wynfrid Kriegleder

„Ve Vídni jsem se věnoval výzkumu díla a biografie Ernsta Jandla, stejně jako korespondenci mezi ním a českým avantgardním básníkem a malířem Ladislavem Novákem. Ve Vídeňském literárním archivu jsem detailně prostudoval doposud opomíjenou korespondenci mezi Jandlem a Novákem z Jandlovy pozůstalosti. Ve Vídeňském literárním domě a v Rakouské národní knihovně jsem si důkladně nastudoval biografii Ernsta Jandla a díky tomu získal dobrý přehled, ve kterém kontextu které dopisy vznikly a která díla jsou v korespondenci diskutována a hodnocena. V dalším kroku jsem se věnoval pozůstalosti Ladislava Nováka, jejíž součástí jsou také další dopisy ze zmíněné korespondence. Plánovanými výstupy jsou konferenční příspěvky, studie a podíl na vytvoření textu publikace, která je věnována kontaktům mezi českými a rakouskými avantgardisty. Bez možnosti

absolvovat výzkumný pobyt ve Vídni by pro mě nebylo možné výše uvedené materiály prozkoumat hlouběji.“

Projektová spolupráce

Kromě jednotlivců jsou podporovány také týmy akademických pracovníků. Čeští a rakouští akademičtí pracovníci mohou třikrát do roka předkládat návrhy projektů za účelem získání dotace na vědeckou spolupráci, spolupráci ve výuce, vědecká odborná zasedání, vědecké exkurze pro studenty, studentské semináře, zpracování a vydávání publikací vázaných na předchozí projektovou spolupráci, letní odborné školy atd.

V letech 1993 – 2012 bylo předloženo 1 281 návrhů projektů spolupráce, z nichž 963 bylo podpořeno. Vedle velkých českých univerzit (Univerzita Karlova v Praze, Masarykova univerzita, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích), které se do realizace projektů spolupráce zapojovaly nejčastěji, institucionální podporu využily také např. České učení technické v Brně, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem či Vysoká škola ekonomická v Praze. Rakouské univerzity byly v projektech spolupráce nejčastěji zastoupeny Vídeňskou univerzitou, Lineckou univerzitou a Technickou univerzitou Vídeň.

Kompletní přehled projektové spolupráce je k dispozici na webové stránce programu www.dzs.cz, pod záložkou Databáze projektů.

Projekt 66p19 Ústavu navrhování Fakulty architektury VUT v Brně a Studia Greg Lynn Institutu architektury Univerzity užitého umění Vídeň – Nové digitální techniky v architektonickém navrhování. Česko-rakouský tým pracuje na modelu stavby.

Projekt 62p4 – Využívání IT-technologií pro podporu drobného a středního podnikání v okresech České Budějovice a Freistadt. Studenti katedry řízení Ekonomické fakulty JU v Českých Budějovicích a studenti katedry sociologie Fakulty sociálních věd a ekonomie Univerzity Linec prezentují svou práci během workshopu.

Letní jazykové a odborné školy

Mezi jedny z nejúspěšnějších projektů spolupráce patří letní jazykové

školy tzv. *Sommerkollegs*. Čeští a rakouští pedagogové připravují pro stejně početné skupiny studentů z České republiky a z Rakouska třítydenní program. Ten se skládá z výuky cizího jazyka druhé země a výuky v tandemu doplněné o odborné přednášky, včetně autorských čtení, seminářů, exkurzí, výletů, promítání filmů a diskuzí. Výuku cizího jazyka vedou kvalifikovaní a angažovaní rodilí mluvčí. Během třech týdnů, kdy čeští studenti tráví většinu času se svými rakouskými kolegy (společná výuka, ubytování v tandemu, společné stravování a trávení volného času), mají možnost používat cizí jazyk v autentických každodenních situacích. Efektivita těchto letních jazykových kurzů spočívá zejména v tom, že studenti se učí cizí jazyk od rodilých mluvčích a nikoliv v kolektivu cizinců různých národností. Výuka v uvolněné atmosféře bez stresu a s možností získat za aktivní účast ECTS kredity, které se započítají do studia, jsou významnými plasy celého konceptu.

Ve srovnání s ostatními zeměmi, se kterými Rakousko v letech 1993 – 2012 pořádalo letní jazykové školy, jich bylo uspořádáno nejvíce právě v České republice. Celkem se uskutečnilo 46 *Sommerkollegs*, kterých se zúčastnilo 1 807 studentů. Místem konání byly Kravsko, Zahrádky u České Lípy, Liberec, České Budějovice a Poděbrady.

Vedle letních jazykových škol spolupracují univerzity hojně také na pořádání letních odborných škol. Pro své studenty je připravují angažovaní pedagogové ve spolupráci se

Tabulka: Úspěšnost vzdělávacích institucí v ČR a Rakousku za 20 let realizace programu

Instituce v České republice	<i>schválené projekty</i>	Instituce v Rakousku	<i>schválené projekty</i>
Univerzita Karlova v Praze	184	Univerzita Vídeň	269
Masarykova univerzita	134	Univerzita Linec	110
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	121	Technická Univerzita Vídeň	95
Univerzita Palackého v Olomouci	73	Zemědělská univerzita Vídeň	58
České vysoké učení technické v Praze	63	Univerzita Salcburk	52
Vysoká škola ekonomická v Praze	50	Hospodářská Univerzita Vídeň	49
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	43	Univerzita Štýrský Hradec	46
Vysoké učení technické v Brně	42	Univerzita Innsbruck	36
Mendelova univerzita v Brně	39	Církevní pedagogická vysoká škola Vídeň/Kremže	25
Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě	38	Univerzita Klagenfurt	22
Ostravská univerzita v Ostravě	32	Hornická Univerzita Leoben	20
Technická univerzita v Liberci	26	Technická Univerzita Štýrský Hradec	18
Slezská univerzita v Opavě	20	Soukromá pedagogická VŠ diecéze Linec	17
Česká zemědělská univerzita v Praze	15	Odborná vysoká škola Burgenland, Eisenstadt	14
Západočeská univerzita v Plzni	14	Pobočka OSI v Brně	12
Univerzita Pardubice	11	Univerzita hudby a užitého umění Vídeň	10
Univerzita Hradec Králové	7	LFZ Raumberg-Gumpenstein	10
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	7	Univerzita užitého umění Vídeň	8
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	7	Lékařská Univerzita Vídeň	7
Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze	7	Katolicko-teologická soukromá univerzita Linec	6
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	7	FH Campus Vídeň	6
Janáčkova akademie múzických umění v Brně	2	Akademie výtvaného umění Vídeň	4
Akademie muzických umění v Praze	2	Veterinární univerzita Vídeň	4
Akademie výtvarných umění v Praze	2	Lékařská univerzita Innsbruck	3
ostatní	18	ostatní	58
celkem	963	celkem	963

svými zahraničními kolegy. Tyto zpravidla dvoutýdenní odborné letní školy jsou obsahem zaměřeny především na témata, na která není během běžného akademického roku dostatek času, a také na aktuální otázky z daného oboru. Navíc společná účast českých a rakouských studentů dává probírané problematice mezinárodní rozměr. Mezi úspěšně realizované projekty patří např. Literární letní škola orientovaná na rozvíjení jazykových kompetencí se zaměřením na literární překlad Katedry germanistiky FF OU v Ostravě a Centra pro translatoologii Vídeňské univerzity nebo Interdisciplinární bilaterální zimní a letní škola o energetických systémech v Rakousku a České republice Institutu pro ekonomickou a ekologickou politiku VŠE v Praze a Wegener Center for Climate and Global Change Univerzity Štýrský Hradec. Dále byly pořádány odborné letní školy v oborech veterinární medicína, evropské právo, inovace v energetice, česko-rakouský hospodářský prostor.

Podpora bilaterální projektové spolupráce sousedních států je platformou pro rozvoj další mezinárodní spolupráce na evropské i celosvětové úrovni. Mladí vědci a studenti, kteří se díky stipendijním pobytům dostávají k jinak často nedostupným materiálům a mají možnost konzultovat své výzkumné záměry se zahraničními odborníky, se na základě této zkušenosti stávají otevřenější následnému zapojení do mezinárodních vědeckých týmů. Program je důležitý také

Projekt 66p7 Literární letní škola: Rozvíjení jazykové kompetence se zaměřením na literární překlad. Skupinka českých a rakouských studentů se věnuje analýze krátkých rozhlasových her.

z hlediska zachování a rozvíjení německého jazyka, fungujícího jako *lingua franca* ve středoevropském prostoru, a z hlediska podpory výuky českého jazyka pro cizince, k čemuž přispívají významně zejména letní jazykové školy. Věřme, že neohledě na řadu reorganizačních opatření podmíněných politickými změnami bude program také do budoucna plnit své poslání tak, jako tomu bylo doposud.

Kancelář programu vydává každoročně dvoujazyčnou zprávu o činnosti. Elektronická verze zpráv o činnosti je ke stažení na www.dzs.cz, pod záložkou Zprávy o činnosti. K dvacátému výročí činnosti programu byla vydána dvoujazyčná brožura dokumentující činnost programu za uplynulé období. Její elektronická verze je zveřejněna na www.dzs.cz, pod záložkou Oslava 20 let činnosti programu AKTION ČR – Rakousko.

Martina Hamplová